

Peter Gabor
**SINHRONICITETA
IN TEORIJA POLJA
NIČTE TOČKE.
MAGIJA IN
ŠAMANIZEM
NEKOLIKO
DRUGAČE**

223-247

PETER GABOR
ŠPEGLOVA 5
SI-3320 VELENJE

::POVZETEK

SESTAVEK JE HEVRISTIČNI POSKUS dopolnilnega oz. drugačnega pogleda na *sinhroniciteto* in nekatere antropološke teme skozi prizmo dognanj skupine znanstvenikov iz vsega sveta v zadnjih tridesetih letih. Znanstveniki, katerih dognanja so še vedno tarča ostrih kritik, so preko eksperimentov nekoliko odstranili "racionalno" zaveso iznad fenomena, ki je v fiziki znan pod imenom *polje ničte točke*; zelo verjetno je, da npr. kitajski koncept o življenjski sili či govori o vsaj zelo podobni stvari ... Polje ničte točke deluje na način oz. ima karakteristike, da je v zvezi s pojmi, kot so npr. *sinhroniciteta*, *šamanizem*, *magija*, *mistika* in podobno, po vsej verjetnosti moč zastaviti vprašanje: kaj pa če je vse vsaj delno res?

Ključne besede: *sinhroniciteta*, *teorija polja ničte točke*, *magija*, *šamanizem*

ABSTRACT***SYNCHRONICITY AND THE THEORY OF THE ZERO-POINT FIELD; MAGIC AND SHAMANISM SLIGHTLY DIFFERENTLY***

The paper is a heuristic attempt at supplementary or different view upon synchronicity and some anthropological themes through the glass of findings some scientists made in the last thirty years or so. The men of science, whose findings are still under the fire of criticism, with the help of rigorous experiments slightly unveiled rational curtain over the phenomenon known as the zero-point field in physics; it is highly likely that, for instance Chinese concept of life force chi talks at least about a very similar thing... The characteristics of this field are such, that it is possible to state the question: What if some aspects of conceptions such as synchronicity, shamanism, magic, mysticism... are indeed true.

The contribution is an attempt at amalgamating science of intellect with the science of spirit or to combine Cartesian science with religion (magic, 'uncommonly', transcendence).

Key words: *synchronicity*, *theory of the zero-point field*, *magic*, *shamanism*

V sestavku je najprej predstavljen koncept *sinhronicitete* C.G. Junga; glavni poudarek velja le-temu. V nadaljevanju so orisana osnovna teoretična dognanja o polju ničte točke, nakar sledi poskus aplikacije teorije o po-

lju ničte točke na koncept sinhronicitete ter na nekatere antropološke tematike, katerih “značilnosti” morda “izkoriščajo” oz. odsevajo značilnosti let tega.

Sestavek je poskus združitve znanosti duha in znanosti razuma oz. religije (magije, “nenavadnega”, transcendentnega) in kartezijanske znanosti; teza sestavka je, da teorija o polju ničte točke podkrepljuje domnevo o sinhroniciteti ter da preko tega nudi primeren vzvod oz. oporno točko za pogled na *magijo in šamanizem* z drugega, manj uveljavljenega (v uradni znanosti) zornega kota/ toposa.

::O JUNGU IN NJEGOVI MISLI NA SLOVENSKEM

Po pregledu virov o C.G. Jungu je moč reči, da ga slovenski prostor (vsaj zaenkrat) ni sprejel odprtih rok. O Freudu se v nasprotju z njim veliko piše in razglablja. Zakaj je temu tako, je težko reči; navsezadnje tako Freudova kot tudi Jungova “učjenja” niso ravno zgled objektivnosti oz. t.i. prave znanosti. Del odgovora se najbrž skriva v dejstvu, da se za Freuda zdi, da je precej manj mističen oz. da sploh ni mističen, medtem ko je mistika skorajda Jungovo “drugo ime”, da je Freud bolj “preverljiv” v svetu vsakdanjih izkušenj in doživljanj posameznika. Vprašanje, ki se postavlja v zvezi s tem je ali je Freud bolj razumljiv oz. dostopen *a priori* ali je bolj razumljiv preprosto zato, ker se o njem več piše in razmišlja, ker je bolj sprejet.

Zanimivo in izzivalno je razmišljanje B. Jurmana (2004), da dela nekega avtorja postanejo jasna šele takrat, ko odkrijemo njegova zamolčana izhodišča. Psihoanaliza, ki so ji temelje postavili Freud, Jung in Adler, nikakor ne izvira iz stališč Pinela, Mesmerja in Charcota (iz zgodnje psihiatrije), temveč iz Kabale (Lux 1982), skrivnostnega nauka starih Hebrejcev, torej iz mistike. Tako izhodišče ni niti najmanj napačno, toda takratno občinstvo (in najbrž tudi današnje) bi z znatno večjimi pomisleki sprejemalo njihova dela, če bi poznalo to izhodišče.

Takšno domnevno, toda ne neverjetno “prikrivanje” temeljev dotičnega vedenja je bilo potrebno zaradi “kartezijanske paradigme znanosti”; Descartes je “ločil” razum od čustev; na tej delitvi je utemeljena znanost t.i. zahodnega sveta. Naša socialna zgodovina (Korun 2001) je zaznamovana z razsvetljenstvom, katere posledica je diskriminacija sentimentov napram razumu. Descartes je tisto (Verene 2002), kar ni bilo v skladu z njegovo metodo sklepanja / ugotavljanja pravih razlogov, izločil iz resnice in znanja. Kartezijanski tip mentalitete ne priznava izkustev posameznika, ki jih ni moč formulirati vzročno. Ni naključje, da je Descartes iz svojega modela resnice izključil zgodovino, mite in legende (fable) ter poezijo. V zgodovini, v mitih

in legendah ter v poeziji posameznik ne tvori dogodkov samo kavzalno, pač pa tudi v obliki sinhronicitete.

Musek (1997) ugotavlja, da ljudje pogosto slutijo, da gre pri njegovem (Jungovem) pisanju za pomembne in globoke stvari, vendar imajo težave z njihovim razumevanjem in jih zato pogosto označujejo za spekulativne, mistične in celo za obskurne. Za boljše razumevanje temeljnih Jungovih koncepcij, ki ustvarjajo največ težav – predvsem koncepcij nezavednega, arhetipov in sinhroničnosti – ni potrebno ne vem kakšno razglabljanje in poglobljanje, ampak je potreben neke vrste miselni preskok, bolj rečeno premik v naših gledanjih na duševno in duhovno stvarnost.

Ni odveč poudariti, da je realnost oz. konstrukcija realnosti družbeno pogojena (glej npr. Družbena konstrukcija realnosti; Berger, Lukmann 1988) ...

V antropologiji (Suša 2002) kartezijanska ločitev razuma od čustev v zadnjem času postaja "problematična". Avtor ugotavlja, da za antropologijo ta ovira postaja nepremostljiva, zato ni čudno, da se spogleduje z novim valom znanstvenikov (Bateson, Maturana, Varela, Keeney itd.), ki poudarjajo potrebo po radikalnem epistemološkem preobratu, ki bi združeval *epistemologijo srca in razuma*.

::SINHRONICITETA

Pod besedo/ pojmom *naključje* si Slovenci predstavljamo dva dogodka, ki sta se zgodila istočasno, glede teh dveh istočasnih dogodkov (koincidenca) pa smo najbrž v veliki večini primerov implicitno prepričani, da ta dva dogodka med seboj nista povezana oz. da sta se zgodila neodvisno eden od drugega. "Drugačno" sporočilo besede se nam pokaže, če si jo ogledamo podrobneje; naključje je nekaj, kar se zgodi *na-ključ*; dve stvari se zgodita istočasno, ker sta zaradi nečesa povezani med seboj, ker med njima obstaja "sistemska" oz. smiselna povezanost. Nemška beseda (Jung 1995 – op. prev.) za naključje je *Zufall* oz. *Zu-fall*; predlog *zu* pomeni proti, izraža smer, *Fall* pa primer, padec itd.. *Zu-fall* je tako kot *Ein-fall* (vpad, napad, domislek) izredno ilustrativen; gre za nekaj, kar se giblje k nečemu, kot da bi bilo od tega privlečeno.¹

¹Ljudski pregovori in reki se v vsakdanjem življenju pogostokrat izkažejo za resnične – ravno tako je za jezik moč trditi, da je 'resničen' v svoji sporočilnosti; v jeziku so zakodirana tisočletja izkušenj. V kolikšni meri je jezik odraz objektivnega in v kolikšni meri odraz subjektivnega (kulturno pogojenega) sveta je drugo vprašanje. Če se strinjamo z Wittgensteinovo mislijo, da so meje mojega jezika meje mojega sveta, obenem ne moremo trditi, da je vsa (čeprav je najbrž precejšen del) kulturno posredovane realnosti izmislje, ki nima nobene zveze z objektivno realnostjo. Vsako znanje (Keeney 1983; po Možina, Kordeš 1998; po Suša 2002) ima svoj izvor, ime in mesto nastanka, ob zalezovanju katerega slej ko prej pridemo do točke, kjer to znanje sloni na predpostavki, tj. na *verovanju*. Verovanja pa se najbrž (tudi ob upoštevanju njihove 'programske' vloge) vzpostavljajo (vsaj nekatera) na podlagi izkušenj (takšnih ali drugačnih)...

O pojavu, ki ga je kasneje poimenoval sinhroniciteta, je Jung pričel razmišljati na podlagi izkušenj oz. poročanja pacientov, s katerimi je delal, na podlagi poročanja o takšnih izkušnjah s strani "objektivnih" ljudi (znanstveniki, filozofi ...), na podlagi lastnih "doživetij" ter na podlagi proučevanja klasične kitajske filozofije. Kot psihiater in psihoterapevt (Jung 1995) se je z omenjenim fenomenom pogosto srečeval in se lahko prepričal, kako pomembni so za notranje izkustvo človeka. Ugotavlja, da gre pri tem večinoma za stvari, o katerih se na glas ne govori, da se ne bi izpostavljali nepremišljenemu posmehu. Vedno znova je bil začuden nad tem, koliko ljudi ima izkušnje te vrste in kako skrbno so skrivali to nepojasnljivost. Poudaril je, da pri njegovem razmišljanju o sinhroniciteti ne gre za popoln opis in pojasnitev zapletenega dejanskega stanja, temveč zgolj za poskus takšnega prikaza problema, da bodo postali jasni če ne vsi, pa vsaj mnogi njegovi aspekti in odnosi, s tem pa se bo, tako je upal, odprl dostop do še bolj "mračnega" področja, ki je ogromnega pomena za pogled na svet.

Sinhroniciteto (prav tam) je označil kot načelo akavzalnega oz. nevzročnega povezovanja.² Pojem se nanaša na *smiselno* povezovanje med seboj navidez nepovezanima *psihičnim pojavom* na eni ter *sočasnim objektivnim pojavom* na drugi strani. Ljudje smo navajeni, da se naključju na samorazumljiv način približamo z vzročno razlago in da je kot "naključje" ali "koincidenca" označeno samo zato, ker ni bila ali še ni bila odkrita njegova vzročnost. Ker je človek navadno prepričan o absolutni veljavnosti zakona vzročnosti, se mu takšna razlaga naključja zdi zadovoljliva. Toda, če je princip vzročnosti veljaven samo relativno³, iz tega izhaja sklep, da navzlic vzročni razlagi pretežne večine naključij še vedno ostaja preostanek, ki je nevzročen. V splošnem lahko torej predpostavljamo, da so vse koincidence naključni zadetki in zato nevzročna razlaga ni potrebna. Ta domneva lahko in celo mora veljati za resnično tako dolgo, dokler se ne najde dokaz za to, kako pogostost njihovih dogajanj prestopa *mejo verjetnosti*. Jung (prav tam) kot enega izmed trdnih dokazov o obstoju nevzročnih dogodkovnih povezav navaja znane

²Ljudje (Musek 1997) smo vajeni videti stvari, kot da so vzročno povezane. Tudi znanost je močno osvojila takšno gledanje na stvarnost. A prav moderna znanost je pokazala, da so statistične (slučajnostne) zakonitosti morda še bolj temeljne kot vzročne (kavzalne). Že od prastarih časov pa obstaja tudi mišljenje, da so pojavi in dogodki povezani še kako drugače, ne le z običajnimi mehansko vzročnimi zakoni. Naravo in moč takšnega mišljenja spoznamo, ko govorimo o *magijskem* in *mantičnem* mišljenju, o pomenu simbolnega, analoškega ali stičnostnega principa v tem mišljenju. Toda tudi v fiziki – pa nikakor ne tisti najbolj moderni – najdemo koncepcijo polj, ki omogoča hkratno spreminjanje in delovanje pojavov, ki nikakor niso mehansko povezani.

³Dosežki sodobne fizike (prav tam) so prinesli pomembno spremembo v naši naravoslovni podobi sveta, s čimer je postala vprašljiva absolutnost veljavnost naravnega zakona in ga spremenila v relativnega. Naravni zakoni so *statistične* resnice, kar pomeni, da so ti popolnoma veljavni samo tam, kjer imamo opravka s tako imenovanimi makrofizikalnimi količinami. Na področju zelo majhnih količin so predvidevanja negotova oziroma nemogoča, saj se majhne količine ne obnašajo več v skladu z znanimi naravnimi zakoni.

Rhieronove eksperimente (objava leta 1934), ki so bili izvedeni na primernem znanstvenem nivoju in proti katerim takrat (leta 1952) še ni bilo kritičnega argumenta, ki ne bi mogel biti zavržen; šlo je za ugibanje geometričnih likov na kartah – poskusne osebe, ki so poskušale “razbrati” motive na kartah, ki jih je “odpiral” ekperimentator, so se nahajale v drugem prostoru kot le-ta. Veliko poizkusov se je končalo negativno, ker doseženi rezultat ni presegal verjetnega števila zadetkov ob predpostavki, da je poskusna oseba ugibala. Pojavili pa so se tudi izjemni rezultati, npr. mlad možak, ki je v številnih poizkusih dosegel povprečno deset zadetkov na 25 kart (torej dvakrat več od verjetnosti), je v nekem poskusu pravilno uganil vseh 25 kart; verjetnost, da nekomu takšen dosežek uspe naključno, je *izjemno* majhna.

Jung se torej problematike sinhronicitete ni lotil nekritično oz. neznanstveno; nepremišljenosti ali pavšalnosti mu ni moč očitati.

Zato (*glede na zgoraj navedeno*) morda ni slučaj (Musek 1997), da se je C.G. Jung zamislil nad nenavadnimi in očitno nekavzalnimi koincidenkami in da je pri razlagi teh koincidenk navezal stik z na Dunaju rojenim Nobelovim nagrajencem za fiziko Wolfgangom Paulijem. Jung in Pauli sta domnevala, da lahko med pojavi obstajajo nevzročne povezave. V stvarnosti je dovolj prostora za povezovanje stvari, ki sicer niso v vzročni povezavi, je pa med njimi neka-kšna *smiselna* povezava. Po Jungu in Pauliju se te akavzalne zveze kažejo kot *sinhroničnost, sočasnost med smiselno povezanimi stvarmi* – kot da bi določen *psihični* pojav s svojim smiselnostnim nabojem “izsilil” še sočasni objektivni pojav. Toda “izsilil” je napačni zraz, saj, kot rečeno, ne gre za kak vzročni vpliv. Prej bi lahko rekli, da gre pri obeh sinhrono povezanih pojavih za *svojevrstno celoto* – tako kot pri dveh polovicah predmeta, ki smo jih vrgli daleč narazen. Neumno bi bilo reči, da je ena polovica vzrok drugi polovici. Kot pravi Jung (1995), je sinhroničnost *pojavljanje smiselne sovpadnosti v času*.

Jung (1995) opozarja, da je treba paziti, da ne bi vsakega dogajanja, ki mu ne vemo vzroka, razumeli kot brezvzročno. Poudarja, da je takšno lahko samo v tistih primerih, kjer se vzroka ne da niti zamisliti. Pogosteje kot se smiselne koincidence pojavljajo ter bolj kot je ujemanje večje in natančnejše, manjša je verjetnost, da so samo naključja in večja je njihova *nemislivost* (vzroka se ne da niti zamisliti) - ne morejo več veljati za naključja, ampak se morajo zaradi pomanjkanja vzročne razložljivosti razumeti kot red.

Loči (Jung 1989) med tremi vrstami smiselnega sovpadanja v času:

- a. sovpadanje določene duševne vsebine z zunanjim dogajanjem, ki se odvija istočasno⁴

⁴Primer trojne koincidence (Jung 1995), ki ga je opisal astronom Flammarion ter v katerem dogodki prestopajo mejo verjetnosti: “Neki gospod Deschamps je kot fant nekoč v Orleansu od gospoda de Fontgibuja prejel košček

b. sovpadanje osebnega psihičnega stanja z utvaro (sanje ali privid), za katerega se kasneje izkaže, da je (bil) bolj ali manj natančen odraz "sinhronističnega" zunanjega dogodka, ki se je odvijal bolj ali manj istočasno, toda na določeni oddaljenosti⁵.

c. isti primer kot pod točko b, samo da se opaženi pojav odvija v prihodnosti, v sedanjosti pa ga predstavlja samo utvara, ki se z njim sklada.

Ta sovpadanja očitno niso sinhrona, so pa sinhronicitetna, ker se doživljajo kot psihične slike v sedanjosti, kot da bi se objektivni dogodek že zgodil.⁶

Po njegovem mnenju (Jung 1995) se sinhroniciteta v nasprotju z vzročnostjo, ki takorekoč neomejeno vlada podobi makrofizičnega sveta, dokazuje

slivovega pudinga. Deset let kasneje je v pariški restavraciji spet odkril slivov puding ter ga naročil. Izkazalo se je, da je puding že bil naročen, naročil pa ga je gospod de Fontgibu. Veliko let kasneje je bil gospod Deschamps povabljen na pokušino slivovega pudinga kot posebne raritete. Ob jedi je pripomnil, da pogrēša samo še gospoda de Fontgibuja. V tem trenutku so se odprla vrata in v notranjost je stopil že priletan starček, ki se je izgubil: bil je gospod de Fontgibu, ki se je zmotil v naslovu in po pomoti zašel v to družbo⁷.

Najbrž je sledila vsesplošna zabava, gospod de Fontgibu pa se je nekoliko zadržal na napačnem naslovu... Seveda je tej zgodbi moč ugovarjati, da je izmišljena, da je bilo vse skupaj zrežirano, da... Odgovor na takšne pomisleke je dejstvo, da se takšna 'naključja' glede na poročila dogajajo veliko ljudem precej pogosto. Na mestu je vprašanje ali se mogoče to ne dogaja vsem nam, pri čemer nekateri takšne dogodke opazijo, nekateri pa ne, pač v skladu s tem ali so na takšne dogodke pozorni ali ne; pozornost je resničnost (Lucas, Vojna zvezd, 1. del 1. trilogije) V zvezi s tem je mogoč in verjeten ugovor, da si določeni ljudje, ki verjamejo v npr. sinhroniciteto, takšne dogodke sami ustvarijo (samoizpolnjujoča prerokba), toda ta argument je prej kot argument negacije argument podkrepitve...

V to prvo kategorijo najbrž lahko uvrstimo tudi fenomen *déjà vu* (Verene 2002); posameznik, ki se mu takšen fenomen 'zgodí', ugotovi, da so detajli aktualne (dejanske) situacije ali prostora, v katerem se je nepričakovano znašel, nekako že prisotni v njegovem umu. V to kategorijo je moč (Moody 1975) uvrstiti tudi *zunajtelesno doživetje* (out-of-body experience) v primerih skorajšnje smrti (near-death occurrences), kjer žrtev ali pacient opazuje vse, kar se dogaja na prizorišču nesreče ali med potekom operacije, medtem ko se zdi, da je nezavesten ali komatozen. Kasneje lahko natančno navede vse, kar je bilo rečeno in storjeno, medtem ko ni bil pri zavesti.

⁵Ti dve dogajanji (Musek 1997) sta na videz ločeni in samostojni; med njima ni nobene prave vzročne povezanosti. Pač pa sta po Jungovem načelu sinhroničnosti povezani v smiselno celoto. To celoto doživljamo kot paranormalno doživetje. Pri *telepatiji* se pri dveh osebah spet pojavi enaka ali podobna miselna vsebina, sinhroni nastop misli pa doživljamo kot prenos misli ("oh, to si mi vzel iz ust"). S teorijo sinhroničnosti bi vsaj po Jungu lahko razložili tudi druge nenavadne sinhronne pojave, npr. istočasno javljanje ustvarjalnih idej, zamisli in izumov. Primer sinhronicitete takšne vrste so vizije *jasnovidecev*; npr. Swendenborg (Jung 1995) je imel 'vizijo' oz. je doživel videnje požara – videl ga je v mislih – medtem ko je v oddaljenem Stockholmu požar res divjal.

Jung (1952; po Verene 2002) navaja tudi primer svojega pacienta, ki ga je poslal k specialistu na pregled srca, čeprav so se njegovi simptomi zdeli nedolžni. Njegova žena je medtem, ko je bil pri zdravniku, postala nemirna, ker se je na njihovi hiši pričela zbirati jata ptic. Spomnila se je, da so te vrste ptice prispele v bližino hiše ob smrti tako njene matere kot njene stare matere. Medtem ko je hodil domov, je njen mož zlezal skupaj in umrl; na sporočilu specialista v žepu njegovega plašča je pisalo, da ni razloga za zaskrbljenost.

⁶Jung (prav tam) kot enega izmed primerov navaja poročanje J.W. Dunne –a o sanjah, ki jih je imel spomladi leta 1902: Zdelo se mu je, kot da stoji na vulkanskem pobočju. Šlo je za otok, o katerem je sanjal že poprej in o katerem je vedel, da je neposredno ogrožen s katastrofalno vulkansko erupcijo (podobno kot Krakatau!). Prestrašen je hotel rešiti štiri tisoč prebivalcev otoka. Na sosednjem naseljenem otoku je poskušal priklicati francoske oblasti, da bi mobilizirali vse razpoložljive ladje za reševalno akcijo. Na tem mestu so se sanje začele z motivom naglice, preganjanja in ne – prihoda ladij razvijati v tipično nočno moro, pri čemer je sanjalec neprenehoma ponavljal stavek: "štiri tisoč ljudi bo ubitih, če ne...". Dan kasneje je Dunne prejel pošto s številko "Daily Telegraph" in njegov pogled se mu je ustavil na novici: Vulkanska katastrofa na Martiniqueu... Sanje se mu niso zgodile niso zgodile v trenutku dejanske katastrofe, ampak šele takrat, ko so mu je bližal časopis z novico. Značaj takšne vrste sinhronicitet imajo tudi t.i. *zunajsenzorna doživetja* (Extra Sensory Perception).

kot fenomen, ki se zdi večinoma povezan s psihičnimi pogoji, namreč s procesi v nezavednem. Povzame, da je fenomen sinhronicitete sestavljen iz dveh faktorjev:

1. nezavedna podoba (nezavedno velikokrat ve več od zavesti) prihaja do zavesti neposredno (z besedo) ali posredno (simbolizirano ali naznačeno) kot *sanje, domislica ali slutnja*
2. s tako vsebino sovpadе *objektivno dejansko stanje*.

Zelo različni (prav tam) in zapleteni aspekti tega fenomena se lahko dobro in popolnoma razjasnijo s predpostavko o *psihično relativnem prostorsko-časovnem kontinuumu*. Če kakšna psihična vsebina preseže prag zavesti, se njegov sinhronicitetni mejni fenomen izgubi. Prostor in čas prevzmeta svoj običajni absolutni značaj, zavest pa pa je ponovno izolirana v svoji subjektivnosti.

Pri pojavljanju (Jerotić 1990) sinhronicitetnih fenomenov ne smemo zaobiti še enega pomembnega faktorja – *emocij*). Empirično je moč potrditi, da je pojavljanje raznih sinhronicitetnih fenomenov povezano z *arhetipskimi* dogajanjem, kot so npr. krize, bolezni, pojav psihoze, in še posebej smrt. Poznano je, da posameznik v arhetipskih situacijah reagira močno afektivno, zaradi česar se upravičeno postavlja vprašanje ali emocije, če že ne drugega, ne “pomagajo” pri nastajanju sinhronicitetnih fenomenov. Za čas trajanja afektivnega stanja ali preko afektivnega stanja se prag zavesti spusti, tako da nezavedno in njegove vsebine, med katerimi so tudi arhetipi, lažje “pridejo na dan”.

Freudovo in Jungovo pojmovanje nezavednega se razlikujeta. Musek (1997) poudarja, da je Jung Freudovo pojmovanje nezavednega še poglobil. V svoji praksi je postal pozoren na dejstvo, da se nezavedno najbolj značilno prebija v vsebinah in podobah, ki imajo veliko skupnega. V posameznikovih sanjah dominirajo “prizori” in “scene”, ki spominjajo na vsebinske teme in dominante mitskega, religioznega in drugega človeškega kolektivnega, transkulturnega izročila. To je Junga prepričalo, da je najpomembnejši del nezavednega skrito, vendar kolektivno, vsem pripadnikom človeške vrste lastno duševno prizorišče. Izvor človekovega delovanja je torej orjaško območje kolektivnega nezavednega, nekak nezavedni rezervoar globinske modrosti celega človeškega rodu, ki ga, neznano kako, podeduje vsak posameznik. V duševnosti posameznika vznika ta nezavedna dediščina v obliko mogočnih podob, ki jih je Jung poimenoval *arhetipi*.⁷

⁷V nasprotju (Škamperle 1997) s Freudom Jung trdi, da vsebine nezavednega ni moč reducirati na potlačitev. Obstajajo sanje, ki niso ‘freudovske’; v njih nastopajo liki, teme, vsebine, ki presegajo individualnost, saj črpajo iz skupne, bolje rečeno *univerzalne, predstavno dostopne govorice sveta*. Po Lacanu (Žižek 1985) je nezavedno strukturirano jezikovno; najbrž je možno (gledano teoretično), da določen del nezavednega ni ‘organiziran’ jezikovno, pač pa v obliki podob.

Liliane Frey-Sohn (1969; po Vežjak 1997) navaja, da so znanstveni normativi pri Freudu izoblikovali tipično

Jung (1995) predlaga dopolnitev klasične triade (prostor, čas in vzročnost) za razumevanja sveta s faktorjem sinhronicitete v tetrado, ki bi omogočala celovito sodbo oz. celovit pogled na stvarnost.

Paranormalni pojavi so po vsej verjetnosti (tudi glede na empirično zbrane podatke) resnični ravno tako kot tisto, kar je očem vidno. Peruš (1995) meni, da je neznanstveno vnaprej odklanjati resničnost parapsiholoških pojavov. Za misticizem ni prav nobene znanstvene (niti fizikalne) prepreke ali neverjetnosti. Možno je, da so naše teorije in modeli še preveč delni. Musek (1997) razmišlja, da bi bilo gotovo nerazumno, če bi zanikali paranormalne pojave in njihovo smiselno sovpadanje. Nadaljuje, da se zdi, da je teorija sinhroničnosti za sedaj še bolj poskus klasifikacije določenih pojavov, ki sodijo v skupno kategorijo "smiselnostne sovpadnosti", kakor pa razlaga, ki bi nudila nek pojasnjevalni mehanizem. Prava teorija, ki bi pojasnila samo sinhroničnost, se mora šele razviti. Se morda pojasnilo skriva v delovanju duhovnih, še posebno nezavednih struktur, ki presegajo individualno ločenost in morda celo ločevanje med telesnim in duhovnim – v arhetipih kolektivnega nezavednega? Gre za pojave, ki v okviru našega skupnega duhovnega prostora na nek način "sovpadejo", ne da bi bili pri tem povezani z mehanskimi vezmi, pač pa z vezmi, ki izhajajo iz še ne povsem jasnih zakonitosti kolektivne duhovne stvarnosti.

Jung ponudi razlago za pojave, za katere ni dosegljive vzročne razlage, preko koncepcije *mane*.⁸ Pojem mane (Jung 1994) razume v smislu, da v zunanem svetu obstaja nekakšna razprostranjena sila, ki ustvarja vse te učinka, ki se nam zdijo nenavadni. Vse, kar obstaja, deluje in vpliva, kajti sicer ne bi bilo resnično. Resnično je samo zaradi svoje inherentne energije. Bivanje je energetsko polje. Sklene, da ima "primitivna" koncepcija *mane*,

vzročnostno razlago psihičnih fenomenov. Nadalje predlaga, da bi se morebiti dalo pokazati, da je bistveni del psihoanalitične hermenevtike naslonjen prav na vero v moč kavzalnosti (nezavedni simbol bo dosegljiv, če se po vzrokih zanj vprašamo v smislu psihoseksualnih procesov pri otroku). Na kolektivno navzočnost simbolne realnosti je Freud naletel, si je pa to dejstvo razlagal drugače kot Jung ...

⁸Codrington (Šterk 1998) je leta 1891 v svojem delu *The Melanesians: Studies of their Anthropology and Folklore* podal sistematični opis *mane*, ki še danes velja za temeljno referenco; mana je vsepacifiški univerzalni zraz za nadnaravno moč ali vpliv. Označuje vse učinke, ki so nad močjo ljudi in izven običajnih naravnih procesov; prisotna je v atmosferi življenja, pripeta na ljudi in stvari ter se kaže v rezultatih, ki so posledica le njenega delovanja. Melanezijska mana je postala univerzalni naziv za vse sorodne koncepte nadnaravnih moči: *orenda* (pri Irokezih), *wakan* (pri indijancih Siouks), *manitou* (med Algonkini), *polunt* (pri Šošonih), *nanala* (pri Kwai-kutlih), *sagana* (pri Haidih), *arungquitha* (pri avstralskih domorodcih), *baraka* (pri staroselcih Maroka), *basina* (na Madagaskarju), *sakti* (na Baliju) itn. Omenjeni koncept tipa mana naj bi predstavljal univerzalen okvir in osnovo vseh religijskih in magijskih sistemov v 'primitivnih' družbah. Mana (Korun 2001) je koncept, ki se *a priori* izmika vsaki opredelitvi; po sebi je jasno definirana kot *sila*.

Dovolj povedno je najbrž že samo dejstvo, da se podoben koncept pojavlja pri tako širokem spektru različnih ljudstvih oz. plemenih ...

kakor lahko vidimo, naravo grobe teorije o energiji.⁹ Jung nadaljuje, da lahko do sem tej "primitivni" ideji sledimo brez težav. Težava nastane, ko skušamo slediti njenim implikacijam, ki postavljajo na glavo procese psihične projekcije. Ta implikacije so naslednje: ni moja domišljija ali moj strah tisto, kar iz vrača naredi čarovnika; narobe – on je *čarovnik* in projecira namen svoje magične moči. Duhovi niso moje duševne halucinacije, temveč se mi prikazujejo po svoji lastni volji ... Čeprav so taki sklepi logično izpeljani iz ideje o *mani*, jih ne sprejememno ravno radi in se raje pričenemo ozirati okrog za našo pomirjujočo teorijo psihične projekcije. Vprašanje namreč ni nič manj kot to: ali psiha – to je, duh ali nezavedno – izvira iz nas samih ali pa je na zgodnjih stopnjah zavesti dejansko zunaj nas v obliki samovoljnih sil z njihovo lastno intencijo, potem pa se med procesom psihičnega razvoja sčasoma preseli v nas?¹⁰

Doživljajski svet nas ljudi je bogat, prepoln čudes. Smo čarobna bitja, v svojih globinah nedoumljivi samim sebi. Bivamo v čudovito skrivnostnem svetu. Zavedamo se samih sebe in zavedamo se sveta okoli nas. Oživljajo nas čustva in občutja. Glava presoja in razlaga, toda brez telesa ne bi imela o čem razmišljati - nenazadnje glava stoji na telesu in ne obratno. Ljudje zahodnega (in najbrž tudi kakšnega drugega) sveta v veliki meri živimo v *ratu* – živimo v svetu, kjer so intelektualne *racije* prej pravilo kot izjema; doživetja, fenomene itn., ki se ne skladajo z našimi kognitivnimi predstavami o ustroju sveta in o tistem, kar se nam dogaja, prestrežemo in ignoriramo oz. jim napovemo "vojno". Občutki (Bošnjak-Orešnik 1995) ne varajo, občutki so taki, kot so. Problem ni v njih, ampak v človekovem predstavnem sistemu.

Veliko kultur pozna oz. priznava drugačne koncepcije resničnosti od naše, znanstvene; Magija izvira iz predstave (Fiebag et al 2004), da je vse v vesolju prežeto s transcendentno močjo. Taoisti so prepričani, da obstaja univerzalna povezanost vsega bivajočega. Avstralski Aborigini (Marshall 1978; v uvodu J.Wright) vedo oz. čutijo, da so planine, zvezde, mesec in sonce, drevesa in živali njihovi sorodniki – verjamejo, da je vse povezano z vsem. Poglavitni element njihovega kozmološkega sistema je t.i. *dreamtime* oz. sanjski čas; sanjanje (Hume 2004), ki se (ga) izraža preko mitov, ceremonij in ciklov pesmi, izpričuje, da je kozmos *živ sistem*. Cilj tega sistema kot celote je reprodukcija samega sebe kot živega sistema. Ta cilj se dosega preko vsakega dela sistema,

⁹Takšno razumevanje koncepta mane po vsej verjetnosti ni v nujni kontradiktornosti z razumevanjem mane v lingvistiki (strukturalizem) in v teoretski psihoanalizi (Lacan) – glej Šterk (1998). Tako kot pri drugih stvareh, iz katerih sestoji naša realnost, tudi za *mano* drži, da je nanjo moč pogledati z več zornih kotov – šele multipli pogled omogoča videti celotno (ali vsaj celotnejšo) sliko nekega fenomena.

¹⁰Jungovih razglabljanj o tej problematiki po vsej verjetnosti ni moč preprosto 'odsloviti' v smislu, da govori zgolj o procesih socializacije oz. inkulturacije.

ki vzdržuje uravnotežen odnos z vsemi ostalimi deli. Ravnotežje se dosega zato, ker je vsak del zavesten ostalih delov ter ker se do njih vede čednostno (ang. morally). Pri Indijancih (Durkheim 1976; po Šterk 1998) Dakota *wakan* ustreza pojmu mane in moč ga je prevesti kot veliki duh. Wakan ni izključno fizična energija; je načelo univerzalnega pojasnjevanja. Vse življenje je wakan. Življenje (Šterk 1998) pa je treba razumeti kot nekaj, kar učinkuje in protiučinkuje, kot vse, kar se premika in je premično. Wakan je vzrok vseh gibanj v univerzumu, predstavlja moč, inherentno vsem bitjem in stvarjem. Rabi za pojasnjevanje vseh dogodkov, ki so dovolj pomembni, da o njih razmišljamo. Platon je bil prepričan v obstoj sveta idej. Resnični svet (Sruk 1980), *bit*, je za Platona in platoniste svet idej, pravih, večnih, negibnih, nespremenljivih, absolutnih pravzorov; tako je resničnost transcendentna, onstranska. Izkušveni svet je le odsev, kopija, senca onstranskega sveta idej. V izkustvenem človekovem svetu je vse minljivo, relativno.

Možni mediator za "udejanjanje" oz. "materializacijo" sinhronicitete ter za razlago transkulturnega prepričanju o tem, da za materialnim videzem stvarstva obstaja še *nekaj*, je zaradi svojih delovanskih značilnosti kvantno polje oz. polje ničte točke.

•:TEORIJA POLJA NIČTE TOČKE¹¹

Znanstveniki v zadnjem času radovedno stopajo na doslej "prepovedana" področja znanstvenega zanimanja.¹² Biologija (McTaggart 2004) in fizika sta še danes služkinji pogledov, ki jih je zagovarjal Issac Newton, oče sodobne fizike. Vse predstave o svetu in našem mestu v njem izvirajo iz zamisli, ki so se izoblikovale že v sedemnajstem stoletju, a še vedno tvorijo srčiko sodobne znanosti – teorij, po katerih so vsi elementi v vesolju drug od drugega izolirani, ločljivi in docela neodvisni.

Čeprav teorija gravitacije izjemno točno napoveduje, kako se telesa gibljejo pod vplivom le - te, pa ne daje nobenega odgovora na vprašanje, kaj gravitacije je. Problema (Green 2004) posredniškega medija gravitacije se je Newton dobro zavedal. Zdelo se mu je nepredstavljivo, da mrtva surova snov brez

¹¹Polje ničte točke (McTaggart 2004), ki mu fiziki pravijo tudi 'vakuum' se tako imenuje zato, ker so fluktuacije v tem polju še vedno zaznavne pri temperaturi *absolutne ničle*, najnižjem možnem energijskem stanju, kjer ni več nobene snovi in naj ne bi bilo več ničesar, kar povzroča gibanje. Energija polja ničte točke je energija v najbolj praznem stanju prostora pri najmanjši možni energiji, od katere ni mogoče odvzeti več nobene energije; to je najbližje, kolikor se lahko gibanje podatomske snovi približa ničli. Leta 1911, s poskusom Maxa Plancka, enega izmed očetov kvantne teorije, so fiziki uvideli, da prazen prostor kar *kipi* od aktivnosti. Nadaljnji klasični dokazi za obstoj polja ničte točke so *Casimirjev efekt*, *van der Waalsov učinek*... (glej McTaggart, prav tam).

¹²Antropologija se je in se 'oplaja' z dognanji oz. spoznanji iz spoznavnih polj sociologije, zgodovine, arheologije, lingvistike, biologije ... Zakaj se ne bi 'naslonila', če je smiselno, tudi na fiziko?

posredovanja nečesa drugega, ki ni snovno, deluje ter vpliva na drugo snov brez medsebojnega stika. Da je gravitacija snovi lastna in vrojena vanjo, tako da eno telo deluje na drugega na daljavo in skozi vakuum brez posredovanja nečesa, kar bi to delovanje in sile prenašalo vedno znova na drugo telo, je bil zanj tak absurd, da mu noben človek, ki je sposoben filozofske misli, ne sme podleči. Menil je, da mora gravitacijo povzročati posrednik, ki nenehno deluje skladno z nekaterimi zakonitostmi. Bralcu je prepustil v razmislek, ali je ta posrednik snoven ali nesnoven.

Zahodni svet (Tošič 2003) se šele začenja zavedati neznanskih kapacitet *subtilnih energij*. Raziskovanje parapsiholoških pojavov je bilo včasih s stališča uradne znanosti rezervirano za čudake in ekscentrike. Toda časi se spreminjajo. Danes najbolj prestižne znanstveno raziskovalne inštitucije sveta, kot sta denimo Stanfordski raziskovalni inštitut (SRI) in Laboratorij za raziskovanje anomalij na Univerzi v Princetonu (PEAR), potihoma stopajo na čelo proučevanja parapsihologije. Člani laboratorija PEAR so z raziskavami dokazali, da človeški um lahko vpliva na grobo materijo in da je ta vpliv mogoče statistično izmeriti. PEAR-ov profesor Jahn je ob nekem eksperimentu komentiral: "Vse fizikom znane sile, kot je denimo gravitacija, z razdaljo izginjajo. Nobena fizična sila nima takšne sposobnosti izogibanja času, kot prav psihična. Videti je, da lahko zavest nekako širi svoj vpliv zunaj prostora in časa. Ta pojav zagotovo predstavlja izziv za znanost, ki si ne more več privoščiti, da bi ga ignorirala. Poleg tega gre za zares razburljiv izziv našemu celotnemu pojmovanju fizičnega sveta."

Glavna predpostavka (McTaggart 2004), ki so jo najprej preko enačb kvantne fizike, ki so jih zaradi "nezaželenih" posledic praviloma vsi izpuščali (*renormalizacija*), ter nato preko eksperimentov "poglobljali" nekateri raziskovalci (fiziki, biologi, psihologi ...), v zadnjih tridesetih letih je, da je sama osnova našega vesolja valujoče morje energije, eno samo ogromno kvantno polje; enačbe opredeljujejo t.i. *polje ničte točke* – morje mikroskopskih vibracij v prostoru med stvarmi. Če to drži, potem je vse povezano z vsem ostalim, kot nekakšna nevidna mreža. Ugotovili so tudi (prav tam), da smo vsi iz istega osnovnega materiala. Na naši najbolj temeljni ravni smo živa bitja, vključno z ljudmi, skupki kvantne energije, ki nenehno izmenjuje informacije s tem neizčrpnim morjem energije. Žive stvari oddajajo šibko sevenje, kar je ključni vidik bioloških procesov. Izkazalo se je, da skladno s kvantnimi procesi deluje celo človekov um, ki naj bi bil povsem zunaj zakonov materije. Misli, občutki in vse druge višje kognitivne funkcije so povezane s kvantnimi informacijami, ki sočasno pulzirajo skozi naše možgane in telo. Naše zaznavanje je posledica součinkovanja med podatomskimi delci naših možganov in morjem kvantne energije. Ljudje dobesedno utripamo z našim svetom.

Bohm (po Lorimer 1998) piše, da vsa snov leži na tem ogromnem oceanu energije kot nekakšna motnja, ki se giblje kot jadrnica na morju. Na žalost še nimamo naprav, ki bi zmogle direktno izmeriti te energije ravno zaradi njene ogromne moči. Zohar in Marshall (2000) teorijo kvantnega polja označujeta kot najbolj dovršeno fiziko vesolja, ki jo zaenkrat premoremo.

Raziskave so dokazale (McTaggart 2004), da smo na najbolj bazični ravni vsi povezani med seboj in s svetom. Eksperimenti so pokazali, da utegne obstajati življenjska sila, ki preveva celotno vesolje – ki jo nekateri imenujejo *kolektivna zavest*, teologi pa sveti Duh.¹³ Podali so verjetno razlago mnogih pojavov, v katere človeštvo verjame že stoletja, a zanje doslej ni bilo trdnih dokazov in primerne razlage: od delovanje alternativne medicine in molitve do življenja po smrti. V nekem smislu bi lahko rekli, da so nam dali *znanost o religiji*. Odkritja so tudi znanstveno dokazala resničnost starih modrosti in izročil tradicionalnih kultur. Nove teorije so dale znanstveno veljavo mnogim legendam in religijam, v katere ljudje že od vekomaj verjamejo, a so doslej morali vanje zgolj verovati. Dejansko so samo dali znanstveni okvir za vedenja, ki jih najmodrejši ljudje že dolgo poznajo. V preteklosti so posamezniki naključno izpričali določene sposobnosti – slutnje, spomine na prejšnje življenje, jasnovidnost, zdraviteljski dar – ki jih je uradna znanost hitro odslovila kot igro narave ali goljufijo. Delo novih znanstvenikov pa govori, da te sposobnosti niso niti nenormalne niti redke, temveč obstajajo v vsakem človeku. Ljudje smo veliko več kot sami mislimo. McTaggart nadaljuje, da bi koncept polja ničte točke nemara lahko podal znanstveno razlago za mnoge metafizične predstave, kot je denimo verovanje Kitajcev

¹³O izkušnjah enosti, povezanosti vsega, so poročali mistiki. Hermes Trismegist (2001) je npr. zapisal, da se ena stvar ujema z drugo, da je vse del enega ali je eno vse. Osnovna značilnost (Peruš 1995) najvišjega mističnega doživetja je občutje Enega, Absolutnega, vseobsegajočega in samozaokroženega Univerzuma. Meje med človekom in svetom v notranjosti duha izginjajo. *Mistik* doživi sebe kot neločljiv del celote. Še več: občuti v vsej dramatičnosti, da je on sam poistoveten s celoto. Doživlja stapljanje z Univerzumom. Peruš nadaljuje z ugotovitvijo, da mistična doživetja obstajajo. Dostopna so izključno skozi neposredno duhovno izkustvo, kar pomeni, da mora človek preiti v posebno *globoko stanje zavesti*.

O mistični izkušnji poroča astronomt in doktor astrofizike Edgar Mitchell; doživel jo je med vesoljskim poletom Apolla 14 na Luno.

Takrat, ko je zrl skozi okno (McTaggart 2004) komandnega modula vesoljske ladje Kittyhawk, je doživel najne-navadnejše občutje v svojem življenju: občutek *povezanosti*, kot da so vsi planeti in vsi ljudje vseh časov pripeti na nevidno mrežo. Od veličastnosti trenutka je skoraj prenehal dihati. Čutil je prisotnost ogromnega polja energije, ki od vekomaj povezuje vse ljudi, njihove namere in misli ter vse žive in nežive oblike snovi. Imel je občutek, da z vsakim dejanjem in mislijo vpliva na preostalo vesolje ter da vsak dogodek v vesolju prav tako učinkuje nanj. Doumel je, da je čas zgolj umeten konstrukt. Vse naučeno znanje o vesolju ter o ločenosti ljudi in stvari je zanj izgubilo smisel. Spoznal je, da ni niti *naključij* niti ločenih individualnih namer. Naravna inteligenca, ki deluje že milijarde let in in ki je ustvarila same molekule njegovega bitja, je bila tudi vzrok njegovega sedanjega potovanja. To ni bilo zgolj razumsko razglabljanje, temveč globok in izpolnjujoč občutek, kot da bi se fizično razširil skozi okno do najbolj oddaljenih kotičkov vesolja. Petindvajset let po tem, ko je Edgar Mitchell osebno doživel kolektivno zavest, so jo znanstveniki začeli dokazovati v laboratorijih.

v življenjsko silo ali *či*, ki je v starih besedilih opisana kot nekaj podobnega energijskem polju.

Kakor podatomski delci (McTaggart 2004), iz katerih smo sestavljeni, ne morejo biti ločeni od prostora in delcev okoli njih, tako tudi živa bitja ne morejo biti izolirana drugo od drugega. Živi sistem večje koherence lahko izmenjuje informacije ter ustvarja ali obnavlja koherenco v neurejenem, naključnostnem ali kaotičnem sistemu (*zdravljenje*). Naravno stanje živega sveta je red, podnet k večji koherenci. Negativna entropija je očitno močnejša sila od entropije. Z opazovanjem in usmerjenim namenom lahko v svet razširjamo neko vrsto *supersevanja*. Naše sanje (prav tam) pa tudi trenutke naše budnosti lahko delimo med seboj in z vsakomer, ki je kdaj živel. Med nami in poljem ničte točke poteka nenehen dialog, v katerem polje bogatimo in jemljemo iz njega. Mnogi največji dosežki človeštva so morda nastali tako, da so posamezniki v trenutku "navdiha" nenadoma dobili dostop do skupne zbirke informacij; kolektivnih dosežkov v polju ničte točke. "Genialnost" je mogoče samo večja sposobnost za dostop do polja. V tem smislu naša inteligenca, ustvarjalnost in domišljija niso zaklenjeni v naših možganih, temveč obstajajo v interakciji s poljem.

Ker med nami in poljem ničte točke nenehno poteka dialog na energetski, kvantni ravni, je moč preko tega "dialoga" razložiti oz. bolj razumeti nekatere "neverjetne" zmožnosti nas ljudi. Znanstvenika Puthoff in Targ sta se ukvarjala z rigorozno metodološko načrtovanimi eksperimenti glede gledanja na daljavo. Zmožnost gledanja na daljavo sta razložila z *nelokalnimi učinki* polja ničte točke. Ugotovila sta (McTaggart 2004), da imajo vsi ljudje, talentirani ali ne, latentno sposobnost, da vidijo kamorkoli in na katerokoli razdaljo.¹⁴ Najbolj nadarjeni gledalci na daljavo lahko vstopijo v *posebno stanje zavesti*, ki jim omogoča opazovanje prizorov kjerkoli na svetu. Neizogiben sklep njihovih poskusov je bil, da je tega zmožen vsak, samo če je poučen o postopku, vključno z ljudmi, ki v celo stvar močno dvomijo. Najpomembnejši pogoj je sproščeno, celo igrivo ozračje, ki pri preizkušancih izključi živčnost in napeto pričakovanje; poleg tega je potrebno samo še malo vaje. Nekateri (na začetku skeptični) znanstveniki so izvajali celo eksperimente z gledanjem na daljavo v preteklost in prihodnost. Charles Honorton (McTaggart 2004) je naredil skupni pregled vseh zelo različnih znanstvenih poskusov s področja gledanja v prihodnost, ki so bili dovolj kvalitetni. V teh poskusih so udeleženci "ugibali",

¹⁴V enem izmed eksperimentov (McTaggart 2004) sta npr. zbrala devet ljudi, ki so bili večinoma začetniki – sodelovali niso še v nobeni psihikalni raziskavi. Skupaj so opravili več kot petdeset poskusov. Nepristranska komisija ocenjevalcev je primerjala vnaprej določene cilje gledanja na daljavo s pretipkanimi opisi preizkušancev. Opisi so vsebovali določene netočnosti, a so bili dovolj podrobni in točni, da so jih ocenjevalci lahko posredno povezali s cilji v približno polovici primerov, kar je statistično zelo pomemben rezultat.

katere lučke se bodo prižgale, kateri kartični simboli bodo izbrani, kakšen bo seštevek meta kock in celo kakšno bo vreme. Združil je rezultate dveh milijonov poskusov petdeset tisoč udeležencev v tristo devetih raziskavah, katerih časovni razpon med "ugibanjem" in dogodkom je bil od nekaj milisekund do celega leta. Izračunana verjetnost, da so bili uspešni rezultati teh raziskav slučajni, je bila ena proti deset milijonov milijard milijard.

Zgoraj naveden prikaz nekaterih primerov "učinkovanj" polja ničte točke po vsej verjetnosti daje kredibilnost fenomenu sinhronicitete, kot ga je opisal C.G. Jung. Če smo preko polja ničte točke res povezani z vsem in je univerzum celota, potem se stvarstvo odziva na nas – na naše misli, občutenja, delovanja ..., mi pa se odzivamo in imamo dostop do te celote oz. njegovih posameznih delov, dogodkov itn. Pogled na fenomen sinhronicitete skozi to perspektivo jo pokaže v luči verodostojnosti.

Razlika med znanstvenimi poskusi in Jungovo sinhroniciteto je v tem, da so bili opisani eksperimenti stvar namere oz. načrtovanja, se pravi, stvar usmerjene pozornosti, Jung pa je opisoval neželene, nehotene, nenameravane oz. so se kot taki zdeli, dogodke; ljudje, ki so se jim takšni dogodki zgodili, se niso zavestno trudili za njihovo udejanjanje, so jih pa opazili ... Proučevanja skupine znanstvenikov so s fenomenov sinhronicitete *snela* "plašč" neverjetnosti, eksotičnosti in redkosti.

::MAGIJA

Magija je v primerjavi z religijo, ki je *splošna* in kontemplativna, *partikularna*, praktična in pragmatična (Cazeneuve 1986; po Korun 2001). Bolj kot (Šterk 1998) religijsko *mana* označuje vse magijsko oz. magijski korpus idej o nadnaravnem. Mauss (1982; prav tam) poudari, da svet magije stoji nad tem svetom, se pa od njega ne ločuje ... kot da je utemeljen v neki četrti dimenziji prostora, katerega skrivnostni obstoj izraža pojem mana. Vsa magija (Musek 1997), vsi magijski obredi temeljijo na delovanju s pomočjo *stičnosti in podobnosti*. In vse to temelji na podmeni, da so stvari med seboj povezane. Mišljenje, ki mu pravimo magično verjetno res izvira iz prepričanja, da so stvari povezane z nevidnimi nitmi, ki nam jih nakazujeta stik in podobnost med pojavi. To, kar je v stiku, in to, kar je podobno, spada skupaj. Tudi med stvarmi, ki so navidez ločene in različne, morda obstajajo povezave, ki so jih dogodki prekrili, tako da jih več ne vidimo. Magija prvotno (Evans-Pritchard 1972; po Cazeneuve 1986; po Korun 2001) obravnava nenavadno, vse, kar ni urejeno v predstavi; konceptualno to zapopademo z *naključji*. Torej z neredom, ki se poraja v občutku nenavadnega.

Namesto (C. Levi-Strauss 2004) da magijo in znanost postavljamo drugo

drugi nasproti, bi ju bilo torej boljše postavljati vzporedno, kakor dve modaliteti znanja, ki nista enaki glede na svoje teoretične in praktične rezultate ..., ampak glede na zvrsti mentalnih operacij, ki jih obe predpostavljata, saj se te ne razlikujejo toliko po naravi kot z ozirom na tipe fenomenov, na katere se nanašajo. Nič ne govori (Jung 1994) v prid tezi, da bi primitivni človek mislil, čutil ali zaznaval bistveno drugače kot mi. Njegova psiha deluje v osnovi enako – le njegove predpostavke so drugačne. Za Evans-Pritcharda (Suša 2002) je bila magija za razliko od Malinowskega, ki jo je postavil v opozicijo religiji, sestavni del religije in kulture in so jo Azandi (*Witchcraft, Oracles and magic among the Azande 1939*), skupaj s čarovništvom in in preroštvom (oracles), jemali kot normalen del narave in družbe. Ti različni fenomeni (čarovništvo, preroštvo, magija) pa naj bi oblikovali zaprt logičen sistem, v katerem vsak izmed posameznih fenomenov potrjuje drugega in poskrbi za njegovo racionalno razlago. Smrt je tako posledica čarovnije, maščevana je z magijo, dosežek magije pa je dokaz prerokbe. Medtem (Mauss 1982; po Korun 2001) ko se vsa znanost, tudi tista najbolj tradicionalna, smatra za pozitivno in eksperimentalno, je verovanje v magijo vedno *a priori*. Vera v magijo je vedno pred izkušnjo.

Toda ali to, da je vera v magijo vedno pred izkušnjo le –te, pomeni, da je zato manj resnična oz. da učinkuje samo zaradi prepričanja njenih “uporabnikov” v njeno dejansko uporabnost? Antropoloških viri se z magijo ukvarjajo predvsem v smislu družbene funkcije oz. mesta v družbeni strukturi le –te; ob prebiranju o magiji se ni moč izogniti vtisu, da je v vsem napisanem implicitno prisotno videnje, da magija v bistvu ne deluje. Ali si tega vprašanja nihče od antropologov ni zastavil, ker so bili preokupirani z njeno umestitvijo v socialni okvir, pač v skladu z duhom časa, ali pa takšnih pogledov na problematiko niso imeli s čim podkrepiti? Vsekakor imata tako magijska kot znanstvena misel svojo družbeno funkcijo oz. svoje mesto v organizaciji družbenega življenja – se pravi, sta ena izmed faktorjev vzpostavljanja reda. Nenazadnje (Šterk 1998) bi lahko predpostavili, da so sistemi magije, religije (pa tudi znanosti) le različni diskurzi ter oblike vzpostavljanje reda. Vsak red je slab; a vsak red je boljši kot nered. Red kot strukturna integracija kontinuitete, predikabilnosti in vzajemne povezanosti relevantnih elementov je človeku in kulturi temeljna orientacija in osnova vsakega razumevanja, tolmačenja in prisvojitve sveta. Vsak od omenjenih sistemov po svojih najboljših močeh preprečuje dezintegracijo, anomijo in kaos. Racionalno. Logično in normalno je tisto, kar je definirano in ima svoje mesto (ne pa tisto, kar je objektivno empirično preverljivo). Tudi empirična preverljivost je, kot magija in religija, kulturno specifična stvar konsenza, definicije in verovanja. Taylor (Suša 2002) je npr. imel magijo za eno najbolj pogubnih iluzij, ki so kdajkoli vznemirjale človeštvo.

Toda takšni pogledi na magijo najbrž še ne pomenijo, da je celotna vsebina magijskih malh / magijskega kozmološkega sistema samo v funkciji vzpostavljanja reda oz. “predstava” za ljudi ali samo velik placebo učinek. Pripadniki “primitivnih” družb se zavedajo vzročnih razlogov za določeno dogajanje (vsaj tistih, ki so za njih aktualne in na katere so posledično pozorni – tako kot pripadniki “modernih” družb), obenem pa je njihovo dojetje dopolnjeno z mislijo o magijskem delovanju / o magični naravi sveta oz. o “mani v akciji”, če je moč tako reči. Magija (Evans-Pritchard 1976; po Šterk 1998) ne razlaga kavzalnosti, razloži *koincidenco*, pojasni, ne zakaj se stvari dogajajo, ampak zakaj se dogajajo *tukaj in ne tam, zdaj in ne prej ali pozneje*¹⁵. Magija (Šterk 1998) ne substituirata naše “racionalne” argumentacije, temveč ji je *komplementarna*. Moderne družbe takega komplementarnega vidika argumentacije (uradno) ne priznavajo, čeprav vsi mi prakticiramo vrsto postopkov in ceremonij, ki so neracionalne, in pri tem računamo na boljši potek dogodkov. Na problem sudanskih domačinov (*glej opombo pod črto št. 15*) pa ne moremo odgovoriti drugače, kot da se sklicujemo na *naključje* ali usodo. Obe besedi pa vršita isto funkcijo kot magija. V tem kontekstu sta celo dva sinonima funkcije mana.

Ker pri pripadnikih t.i. tradicionalnih ljudstev sentimentali niso ločeni od razuma, je njihovo dojetje v primerjavi z našim racionalističnim vsaj drugačno, če že ne holistično (če je moč uporabiti ta izraz). Mentalni ustroj (Levi-Bruhl 1985, po Douglas 1992; po Korun 2001) drugih kultur temelji na sentimentih, naša pa na utalitarnih načelih (Heidegger 1997, prav tam), ki rezultirajo v konceptualnem umu. Čustva (prav tam) so elementarna človekova izkušnja. Na podlagi čustev posameznik interpretira vse, kar ga obdaja ... Človek je s čustvi lahko komuniciral, preden je konstituiral semantično polje širše od jezika; še preden je svet zapopadel v pojmi, je lahko preproste, življenjske stvari dopovedal ostalim v rodu.

“Moderni” ljudje smo tisti, ki smo v veliki meri ločeni od svojih občutij v smislu razlage sveta oz. naj bi bili ločeni – vraževerje, prerokovanje, verovanje v transcendentno, zaupanje v astrologijo itn. so še kako prisotni v naših življenjih ... Jung (1995) piše, da smo že večkrat doživeli, da so vsebovale t.i. praznoverne ideje kanček resnice, vredne spoznanja. Prav lahko bi bilo, da izvoren magijski pomen besede “wunschen” (želeto), ni zgolj zelenje v smislu

¹⁵To ‘logiko’ (Šterk 1998) ponazarja ena najslavnejših antropoloških anekdot: v vasi sudanskih domačinov so bile vse kolibe naseljene s termiti in vsi so vedeli, da je le vprašanje časa, kdaj se bo zgodila nesreča. Ko se je to končno res zgodilo, je poglavar tistega gospodinjstva obtožil soseda, da je porušil kolibo s svojo magijo. Evans – Pritchard je iz tega izpeljal, da domačini stvari ne razlagajo racionalno (kot Evropejec je vedel, da so krivi termiti, na pa sosedova magija). Ko jih je na to opozoril, so mu dejali, da je to, kar govori, neumnost, da je popolnoma jasno, da so bili termiti. Ampak termiti so povsod, problem je, zakaj se je zrušila *ravno ta koliba*, ne pa npr. sosedova, in zakaj *ravno takrat*, na pa morda pozneje.

hrepenenja, ampak izraža tudi magično učinkovanje, podobno kot pravadno verovanje v dejavnost molitev temelji na izkustvu sinhronicitetnih vzporednih pojavov.

Magično dogajanje / delovanje, kot npr. zaklinjanje oz. ples vrača za dež spominja na sinhronicitetno (*aktivno povzročeno*) dogajanje.¹⁶ Jung (Jerotić 1990) je nagnjen k razmišljanju, da t.i. *prava magija*, ki jo "uporabljajo" oz. izvajajo npr. vrači v "primitivnih" plemenih, bazira na znanstveno še ne dokazani *spodobnosti hotenega generiranja zelo močnih emocij*, ki so idealna priprava za nastop sinhronicitetnih fenomenov.

Če so nekatera psihična stanja, kot predlaga Jung, res povezana z objektivnimi pojavi oz. če nekatera naključja niso zgolj samo to, potem je fenomen sinhronicitete po vsej verjetnosti zgolj vrh ledene gore "neobičajnega" – znotraj te gore svoje mesto najbrž zasedajo t.i. simpatetična magija (lovska, plodnostna, uničevalna ...), šamanistične prakse, intuicija, telepatija, telekineza, gledanje na daljavo, bioenergetsko zdravljenje, zdravljenje na daljavo, napovedovanje prihodnosti, vplivanje na vreme, vizije ... – z eno besedo vsi t.i. parapsihološki ali psi pojavi. Pozitivistična znanost nam je dala mnogo odgovorov, veliko nas je naučila. Morda je sedaj čas, da pričnemo gledati na svet še z drugačnim pogledom in svoje vedenje oplemenitimo.

::ŠAMANIZEM

Definicij (Suša 2002) o tem, kaj je in kaj ni šamanizem, je veliko, razlikovanja znotraj njih pa so povečini malenkostna. Glede na številne vire pa je moč ugotoviti, da se proučevanje šamanizma pojavlja v širokem razponu med magijskimi praksami, religijo in konec koncev tudi znanostjo. Eliade (1990) piše, da magijo in mage (ljudi, ki se ukvarjajo z magijo) srečamo skorajda

¹⁶Kot primer, podprt s statističnimi parametri, ki ga dokazujejo, McTaggart (2004) navaja fenomen 'odganjanja dežja': Obstaja legenda, da sonce zmeraj sije na glave princetonskih študentov, kar ni mišljeno na njihovo celo življenje, temveč za dan, ko diplomirajo. Na ta dan po lokalnem izročilu tudi takrat, kadar je napovedan dež, ta počaka vsaj do konca slovesne podelitve diplom. Roger Nelson, ki je z ženo vsako leto prišel na to slovesnost, je tudi sam velikokrat omenil dobro vreme; začel se je spraševati, ali je to morda kaj več kot zgolj koincidenca ... Pomislil je, da kolektivna želja celotne univerzitetne skupnosti po sončnem dnevu morda resnično ustvari učinek, ki odžene dežne oblake. Zbral je vsa vremenska poročila v zadnjih tridesetih letih in za vsako leto pogledal, kakšno je bilo vreme pred podelitvijo diplom v Princetону, med njo in po njej. Najbolj ga je zanimala dnevna količina padavin, proučil pa je tudi vreme šestih 'kontrolnih' krajev okoli Princetona. Analiza je pokazala nenavadne učinke, kot da nekakšen kolektivni dežnik obda Princetón ravno na dan, ko njegovi študenti diplomirajo. V zadnjih tridesetih letih ni bilo dežja v dvainsedemdesetih odstotkih ali skoraj treh četrtnah od teh dni, v primerjavi s samo dvema tretjinama ali sedeminsedemdesetimi odstotki v okoliških krajih. Statistično je to pomenilo, da ima Princetón okoli dneva podelitve diplom nekakšen *magičen protidežni učinek* in da ima takrat manj dežja kot običajno, medtem ko so vsa okoliška mesta ravno tako deževna kot ponavadi v tem letnem času. Tudi neko leto, ko je bila na dan diplomantov v Princetonu prava poplava in je padlo 6,6 centimetrov dežja, je začuda prenehalo padati ravno za toliko časa, da je bila slovesnost končana.

povsod po svetu, medtem ko je za šamanizem značilna posebna magijska "specializacija": obvladovanje ognja, magijski let ... vsak mag ni šaman. Vsak *medicine man* je zdravnik, zdravilec, šaman pa se poslužuje metod, ki so samo njegove. Beseda *šaman* (Suša 2002) izhaja iz tungus mongolščine in je oznaka za tistega, ki "*vidi*" ali "*ve*". Šamanizem naj bi sobival z drugimi oblikami magije in religije, razlika med šamanom in čarovnikom pa naj bi se kazala v nekaterih magijskih posebnostih, kot so magijski let, gospodarjenje z ognjem itd.

Šamanizem (Clottes, Lewis-Williams 2003) je sistem verovanj s številnimi sestavinami. Vključuje zdravilske tehnike, obvladovanje živali, obrede, s katerimi želijo vplivati na podnebne razmere, prerokbe, iskanje videnj, magične prakse, izventesna potovanja in druge dejavnosti. Glavna (Suša 2002) in vsem oblikam šamanizma skupna sestavina je torej operiranje in poseganje na nivo spiritualne sfere, torej *na nivo metafizike*. Zaradi tega se pogosto pojavljajo razne terminološke dileme. Koncepti, kot so bog, duh in podobno so lahko zavajajoči in mnogokrat neustrezni, zato nekateri avtorji predlagajo, da se ob proučevanju tovrstnih fenomenov namesto koncepta duha uporabi koncept *numinozno* (sveto).

Šamani (Fiebag et al 2004) zaradi temeljitega poznavanja bogov in demonov znajo razlagati prihodnost. Voljo bogov razberejo iz *naključnih* – se pravi, pravnim "namenjenih" – razpok v kamnih, šelestenja listja v vetru, iz ptičjega leta ali žuborenja gozdnih potokov (*te sposobnosti oz. zmožnosti v veliki meri spominjajo na "zavestno" – v smislu pozornosti; kot aktivna uporaba vedenja o fenomenu - sinhroniciteto ...*). V transu vidijo kraje, kjer bodo lovci našli divjad, sposobni pa so tudi ozdraviti bolne in začarati zdrave. Akademsko etnološko raziskovanje (prav tam) je magične sposobnosti šamanov ocenjevalo v glavnem kot samosvoja praznoverna opravila, šamane same pa je le redko razumelo kot raziskovalce zavesti, ki obvladajo paranormalne moči. Raziskovalci so natančno opisali oblačila šamanov, njihove barve, okrasje in značilnosti, prešteli so pripomočke, ki so jih uporabljali, zapisali vse, kar so povedali, in poročali o vseh njihovih opravilih. Toda ali so bili njihovi obredi uspešni, jih skoraj nikoli ni zanimalo. Šele v zadnjem času so nekateri znanstveniki ugotovili, da šamanska magija *res deluje*. Očitno se za nenavadnimi šamanskimi obredi, zamaknjenostmi in petjem skriva *prastaro vedenje* o tehniki, s katero je mogoče doseči magične učinke.

Sodobne etnološke raziskave (Clottes, Lewis-Williams 2003) so pokazale, da večina tradicionalnih družb preko določenih obredov poskuša vplivati na potek dogodkov, da bi si olajšali vsakdanje življenje – obrede uporabljajo za izogibanje katastrofam, za obnavljanje ravnovesja v naravi, za pomoč pri ponovnem vračanju letnih časov ali za plojenje divjadi, za ozdravitev bolnih

in kaznovanje sovražnikov. To zatekanje k “drugim” silam, do katerih nimajo dostopa vsi, je del *univerzalij človeške misli*. Po njunem mnenju sega izročilo *zamaknjenih stanj*, ki so značilna za šamanske prakse in ki “prinašajo” razodetja in videnja (takšna razodetja in videnja v zamaknjenem stanju so sestavni del tudi judovsko – krščanskega izročila od stare zaveze naprej) globoko v prazgodovino, v čas prvih modernih ljudi (*Homo sapiens*). V vseh časih in na vseh koncih so ljudje poznali ekstatično in frenetično stanje spremenjene zavesti in halucinacije. Zmožnost hotenega ali nehotenega prehoda iz enega stanja zavesti v drugo je *univerzalni del človeškega živčnega sistema*. Vse kulture z mlajšim paleolitikom vred so se tako ali drugače srečevale z vprašanjem različnih stanj zavesti. Nekatere – seveda ne vse – so narodile šamane. V samem (prav tam) osrčju šamanizma, gledano z nevropsihološkega zornega kota, je povsod po svetu *uporaba in izraba* stanj spremenjene zavesti in njihovo obvladovanje. Stanja spremenjene zavesti so povezana, saj prehajajo iz ene oblike v drugo, zaradi česar jih je težko opredeliti. Kljub temu je moč reči, da so del nepretrgane celote (ali kontinuuma). Na enem koncu je tisto, kar bi lahko poimenovali – grobo rečeno – “budna zavest”, na sredini kontinuuma se nahajajo sanje, na drugem koncu je globoki trans. Človek, ki pada v čedalje globlji trans, t.j. v halucinantno stanje na koncu kontinuuma, prehaja preko različnih stopenj transa – laboratorijske nevropsihološke raziskave so dokazale, da je moč razločiti tri; le-te se včasih lahko prekrivajo.¹⁷ Za vsako stopnjo so značilna določena doživetja (le-ta zadevajo vse čute), katerih pojavnost je univerzalna.

Clottes in Lewis-Williams (2003) preko analize slik po jamah in spodmolih, ki so jih ustvarili naši predniki (prikazana so doživetja z vseh treh stopenj transa) dokazujeta, da so bile šamanistične prakse v “naših vrstah” zelo verjetno prisotne že zelo dolgo nazaj. Šamanizem je bil v lovskih in nabiralskih skupnostih *vseprisoten*. V takšnih družbah so po vsem svetu in na vseh celinah živeli zdravilci, ki so iskali stanje spremenjene zavesti v religioznem okviru, in sicer zato, da bi opravljali najrazličnejše naloge.

Za šamane je najbrž moč reči, da je vse, kar so počeli, odraz napačnega pogleda na svet. Toda ali je naš pogled na svet zaradi tega, ker smo nekaj

¹⁷Na prvi (Clottes, Lewis – Williams 2003), najblažji stopnji transa ljudje ‘vidijo’ geometrijske like, kot so pike, cikcakaste linije, mreže, nize vzporednih črt ali verižnih krivulj in vijugaste črte. Oblike so živih barv, migetajo, se premikajo, se večajo, se krčijo in se prelivajo med seboj. Na drugi stopnji poskušajo ljudje razumsko razložiti svoje geometrijske zaznave. V svoji utvari jih spremenijo v predmete, nabite z religioznim ali čustvenim pomenom, včasih s stanjem svojega duha. Na tretji stopnji pridejo ljudje po spuščajočem se vrtincu ali predoru. Čutijo, da jih privlačijo in na koncu vidijo močno svetlobo. Na robovih je mrežasta tvorba, ki je izšla iz geometrijskih oblik prva stopnje. Na mreži prvič zagledajo prave halucinacije ljudi, živali in drugega. Ko pridejo na koncu predora znova ven, se znajdejo v nenavadnem svetu transa: pošasti, ljudje in okolje so zelo resnični. Geometrijske podobe so še zmerom prisotne, vendar povsem na obrobju. Na tej stopnji se jim zdi, da lahko letijo in se spremenijo v prico ali kako drugo žival.

deset tisoč let “starejši” od njih, kaj bolj resničen od njihovega? Kaj če je bolj pravi samo v eno smer, v smer racionalne misli ... Po vsej verjetnosti je moč reči, da je vse, kar so šamani izkušali in o čemer so poročali, odraz delovanja podzavesti. Toda ali takšni odgovori resnično odgovorijo na vprašanje o tem, kaj stoji v ozadju njihovih praks, ali zgolj “prenesejo odgovornost” za razlago na področje, za katerega se nam zdi, da ga razumemo, ker imamo pač besedo zanj, sama narava podzavesti pa nam je v bistvu nepoznana? Nesporno je, da se v podzavesti nahajajo posameznikove potlačene vsebine, kot je trdil Freud, toda to dejstvo po vsej verjetnosti v večji meri kot na vprašanje o tem, kaj podzavest je, odgovarja na vprašanje o naravi družbe in procesih socializacije. Tudi Jungov pogled na nezavedno (arhetipi, kolektivno nezavedno, popolno uresničevanje potenciala, ki ga premore naše *sebstvo* ...) ne odgovarja na vprašanje o naravi podzavesti. Enako je z zavestjo; opis delovanja možganov kot prenosa električnih impulzov preko nevronske sinapse ne odgovarja na vprašanje, kaj zavest je. Fiziki npr. vedo, kako se vedejo svetloba, gravitacija in elektrika, z matematičnim jezikom natančno opisujejo njune lastnosti, s tehnologijo jih znajo proizvajati itn., toda na vprašanje, kaj je njihova narava, kaj v svojem bistvu te “sile” so, nimajo odgovora.

Jung (2003) navaja komentar ameriškega znanstvenika Josepha Campbella k znamenitim risbam v votlini, ki so jih odkrili v Franciji. Dejal je: ”V Lascauxu je upodobljen šaman, ki leži v transu. Na sebi ima ptičjo masko, ob njem je palica s ptičjim likom. Sibirski šamani še danes nosijo takšne ptičje kostume in za mnoge od njih velja prepričanje, da je njihova mati potomka ptičev ... Zato šaman ni le navaden domačin, pač pa občudovani potomec tistih *prostranstev moči*, ki so nevidna naši normalni budni zavesti. Vsakomur so sicer za kratek hip dostopna v prebliskih videnj, on pa se lahko po njih sprehaja kot gospodar.” Ptica (prav tam) je gotovo najprimernejši simbol *transcendence*. Predstavlja nenavadno naravo intuicije, ki deluje preko “medija”, se pravi posameznika, ki si lahko v nekakšnem transu pridobi vedenje o oddaljenih dogodkih ali dejstvih, o katerih zavestno ne ve ničesar.

Raziskave, ki so bile izvedene v zadnjem času (glej poglavje Teorija polja ničte točke), in katerih raziskovalni protokoli so zadostili vsem potrebam skeptične misli, potrjujejo učinkovitost nekaterih delovanj, ki sodijo v repertoar praktikantov šamanizma; eno izmed njih je npr. *zdravljenje*. Učinkovitost zdravljenja in celo učinkovitost zdravljenja na daljavo razlagajo preko učinkov polja ničte točke oz. teorije o polju ničte točke. Raziskave so pokazale, da je človeški *namen* (McTaggart 2003) možno uporabiti kot izjemno močno zdravilno silo. Zdi se, da ljudje lahko ustvarimo red v naključnih fluktuacijah polja ničte točke in to izkoristimo za vzpostavitev večjega “reda” v drugih. Zaradi te sposobnosti lahko nekdo deluje kot zdravilni kanal, preko katerega

polje ponovno uglaši strukturo nekoga drugega. Človeška zavest morda deluje kot namig za obnovitev *koherence* v drugi osebi.¹⁸

Če deluje zdravljenje na daljavo, potem po vsej verjetnosti delujejo tudi šamanistične prakse, ne glede na to, kako se takšnemu pogledu na stvar upira zdrav razum. Zelo verjetno je, da so šamani poznali te in tudi druge podobne "nemogoče" učinke ter jih s pomočjo oz. preko *stanj spremenjene zavesti* uporabljali oz. izkoriščali.

::ZAKLJUČEK

Za tematiko, ki se jo je sestavek zgolj dotaknil, vsekakor ni moč *a priori* reči, da je arhetipska izmišljotina. Svojčas se je trdilo, da je Zemlja ravna površina in da Sonce kroži okoli nje ...

¹⁸Zelo nazoren eksperiment (McTaggart 2003), ki je potrdil učinkovanje oz. učinkovitost zdravljenja na daljavo, sta izvedla Elisabeth Targ, psihiatrinja v zrelih letih in psiholog Fred Sicher. Poskus sta načrtovala več mesecev. Bil je dvojno slep – niti pacienti niti zdravniki, ki so skrbeli za bolnike, vključene vanj, niso mogli vedeti, na koga delujejo zdravitelci. V poskus sta vključila bolnike z diagnozo aidsa. Populacija pacientov je morala biti homogena, zato sta izbrala paciente na isti stopnji bolezni, se pravi z enakim številom T – celic in enakim številom bolezenskih znakov aidsa. Pomembno je bilo, da izločita vse elemente zdraviteljskega postopka, ki bi utegnili zamešati rezultate, kot je npr. srečanje z zdravilcem ali zdravitelčev dotik. Zato sta se odločila, da bodo zdravitelci delovali izključno na daljavo. Ker sta preizkušala samo zdravilsko moč in ne moči neke posebne oblike energijskega zdravljenja, kot je denimo krščanska molitev, sta izbrala zdravitelce z različnim civilizacijskim ozadjem in s celo paleto različnih pristopov. Izločila sta vse, ki so se jima zdeli preveč samoljubni, zgolj finančno zainteresirani ali sleparski. Morali so biti posvečeni svojemu delu, saj za sodelovanje niso dobili niti plačila niti slave. Vsakega pacienta je obravnavalo najmanj deset različnih zdravitelcev. Zbrala sta eklektično skupino štiridesetih verskih in duhovnih zdravitelcev z vseh koncev Združenih držav, od katerih so bili mnogi zelo spoštovani na svojih področjih. ...*En zdravilec, ki se je izučil za šamana v plemenu Sioux Lakota, je nameraval izvajati indijanski obred s pipo. Z bobnanjem in intoniranjem je vstopil v stanje zamaknenosti, v katerem je v pacientovem imenu navezal stik z duhovi.* Vsi izbrani zdravitelci so bili v svojih praksah zdravljenja uspešni v zdravljenju brezupnih primerov, vsak zdravilec je imel povprečno sedemnajst let zdravilske prakse in je opravil po sto sedemnajst zdravljenj na daljavo. Dvajset pacientov sta razdelila na dve skupini po deset pacientov. Obe skupini naj bi dobivali običajno konvencionalno terapijo, samo ena od skupin pa naj bi prejela tudi zdravljenje na daljavo. Zdravitelci so morali vzdrževati miselni namen za pacientovo zdravje in dobro počutje po eno uro na dan. To so počeli deset tednov po šest dni na teden, vsak drugi teden pa so počivali. Da bi izključili individualno pristranost, so se zdravitelci tedensko izmenjavali, tako da jim je bil vsak teden dodeljen nov pacient. Do konca raziskave se je na vsakem obravnavanem pacientu zvrstilo deset zdravitelcev, na vsakega zdravitelca pa je prišlo po pet pacientov. Stanje pacientov z aidsom v zadnji fazi se je pričelo popravljati. V šestih mesecih, kolikor je trajalo poskusno obdobje, je umrlo štirideset odstotkov pacientov iz kontrolne populacije. Vseh deset bolnikov v obravnavani skupini pa je ne samo še vedno živelo, temveč so postali bolj zdravi, tako po njihovem lastnem poročanju kot po medicinskih ocenah. Po končani raziskavi je paciente proučila ekipa znanstvenikov, ki so glede na zdravstveno stanje bolnikov prišli do nedvoumnega sklepa: zdravljenje na daljavo je delovalo. Targova in Sicher sta nato izvedla še nekaj še bolj rigorozno zastavljenih poizkusov glede zdravljenja na daljavo in dobljene rezultate za vsak primer obdelala še s petdesetimi statističnimi testi, ki naj bi izločili možnost, da je k dobljenim rezultatom prispevala še kakšna druga spremenljivka pri pacientih. Pri zadnjem poskusu med njimi ni bilo nobene korelacije, zgolj slučaj. Rezultati so bili neogibni – vsi zdravitelci so ne glede na njihove različne zdravilne metode in različno razumevanje 'višjega bitja' bistveno pripomogli k dobremu fizičnemu in psihičnemu počutju pacientov. Podobne raziskave (celo tako stroge, da za potek zdravljenja na daljavo niso vedeli niti izbrani pacienti niti zdravstveno osebe, ki je skrbelo zanje...) z enakimi ugotovitvami je izvedlo še več različnih raziskovalnih skupin.

Realnost, v kateri živimo ljudje, je predvsem družbeno posredovana in šele nato objektivna. Da je realnost družbeno posredovana, pomeni, da je le - ta "filtrirana" in omejena glede na potrebe in interese določene družbe v določenem času ter kot taka težko spremenljiva, kar pa še ne pomeni, da objektivna realnost ni lahko nekaj (celo povsem) drugega, kot tisto, o čemer nas družba, v katero se rodimo, "prepriča" preko procesov inkulturacije.

Vsekakor je to polje človeške izkušnje vznemirljivo in čarobno ter na široko odprto za nadaljnje proučevanje. V končni fazi se sicer lahko v smislu znanstvenosti izkaže za neplodno miselno smer (kar je glede na vse navedeno v pričujočem tekstu po vsej verjetnosti malo verjetno), toda to njene privlačnosti ne zmanjšuje.

Musek (1997) opozarja, da je osebnost presečišče dveh svetov, telesnega in duhovnega. S stališča naše eksistence nimamo nobenega razloga, da bi dajali prednost tistemu "svetu" ali boljše načinu bivanja, ki se nam kaže v običajni budni zavesti. Kot ne moremo "resničnosti" transpersonalnega sveta dokazati, tako je ne moremo zanikati. Če je empiričnost merilo realnosti, tedaj se moramo sprijazniti z dejstvom, da totranska realnost ni naš edini izkustveni univerzum. Na tem mestu se mora racionalno dokazovanje umakniti posebnim izkustvenim spoznanjem in veri. Znanost na njihove ontološke izzive ne odgovarja, lahko pa povsem legitimno raziskuje in ugotavlja njihove značilnosti.

Mogoče je nezavedno v določeni meri strukturirano preko polja ničte točke, kaže pa se v obliki psihične enosti človeštva, preko arhetipskih vsebin in še kako drugače. Mogoče se celo zavedne vsebine v določeni meri konstituira preko vplivanja polja ničte točke na posameznika ...

Raziskovalci si (Tošič 2003) npr. pričenjajo postavljati vprašanja, ali je inteligenca res nujno povezana z možgani. Dr. John Lorber z Univerze v Sheffieldu, ki se ukvarja s proučevanjem povezave med inteligenco in možgani, vse dosedanje teorije o inteligenci postavlja na glavo. Njegove raziskave kažejo, da inteligenčni kvocient ni nujno odvisen od možganov.¹⁹

Po vsej verjetnosti svet okoli nas preko fenomena sinhronicitete "komunicira" z nami; sinhroniciteta, kot jo je opisal Jung (1995), je smiselno sovpadanje psihičnega pojava/ psihične vsebine na eni strani ter objektivnega pojava na drugi strani.

¹⁹V eni izmed (prav tam) raziskav je testiral skupino bolnikov, ki so imeli v lobanji že od rojstva manj kot pet odstotkov možganskega tkiva, kar velja za povprečnega človeka. Ne bi bilo narobe če bi rekli, da je bila njihova glava prazna. Nekateri od njih niso bili sposobni opravljati fizičnih in psihičnih funkcij povprečnega človeka. A kar polovica jih je imela IQ večji kot 100! Dr. Lorberju je njegov prijatelj iz čiste radovednosti poslal v preučitev svojega diplomanta, ki je pred kratkim z odliko končal študij matematike in je imel nadpovprečno veliko lobanjo. Inteligenčni količnik tega mladega moža je bil 126, kar je nadpovprečno. Dr. Lorber je lobanjo mladeniča posnel s sodobno tehnologijo in ugotovil, da le - ta skorajda nima možganov. Večji del njegove lobanje je zapolnjevala voda.

Na podlagi vsega navedenega v pričujočem tekstu je najbrž na mestu sklep, da si ljudje kreiramo (vsaj delno) realnost, v kateri živimo. Takšna kreacija realnosti poteka najbrž preko misli, ki jih mislimo/ ne mislimo in čustev, ki jih čutimo/ ne čutimo. Vsaj za del stvarnosti, v kateri živimo, smo tako odgovorni sami.

Takšna perspektiva je glede na trenutno prevladujoče dojemanje sveta, ki nas obdaja in katerega del smo, precej nenavadna – jo je pa moč, če že ne trdno dokazati, pa vsaj v veliki meri podkrepiti z izkušnjami velikega števila “običajnih” ljudi, z izkušnjami mistikov, vzporednice je moč najti v veliko različnih religioznih / filozofskih tradicijah (vedsko znanje, klasična kitajska filozofija, katoliška cerkev ta del objektivne realnosti posredno priznava preko institucije svetništva ...).

Skozi takšno prizmo gledanja je tako najbrž moč reči, da so *mana* vsakega človeka njegove misli, njegova čustva, občutki, doživljanja, z eno besedo njegova zavest in delovanje ter da tradicionalna vedenja, za katere sicer (še) nimamo popolnoma trdnih znanstvenih dokazov, zelo verjetno niso “iz trte izvita”.

::LITERATURA

- Bošnjak-Orešnik, M. (1995): *Vloga psihologa pri redukciji ontološke negotovosti*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Clottes, J. et Lewis-Williams, D. (2003): *Šamani iz prazgodovine; Trans in magija v okrašenih jamah*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Eliade, M. (1990): "Šamanizam". V: Davy, M. *Enciklopedija mistika*, I. Svezak. Zagreb: Naprijed.
- Fiebag, P. et al (2004): *Skrivnosti vzhoda*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Green, B. (2004): *Čudovito veselje; superstrune, skrite dimenzije in iskanje končne teorije vsega*. Tržič: Učila International.
- Hume, L. M. (2004): "Accessing the Eternal: Dreaming 'The Dreaming' and Ceremonial Performance. Zygon". V: *Journal of religion et Science*; vol. 39, no. 1, str. 237-258
- Jerotić, V. (1990): *Jung između istoka i zapada*. Beograd: Prosveta.
- Jung, C. G. (1989): *Spomini, sanje, misli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jung, C. G. (1994): *Sodobni človek išče dušo*. Ljubljana: Julija Pergar.
- Jung, C. G. (1995): *Arhetipi, kolektivno nezavedno, sinhroniciteta; izbrani spisi*. Maribor: Katedra.
- Jung, C. G. (1964) (2003): *Človek in njegovi simboli*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jurman B. (2004): *Inteligentnost, ustvarjalnost, nadarjenost*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
- Korun, M. (2001): *Magijska mentaliteta*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Levi-Strauss, C. (1962) (2004): *Divja misel*. Ljubljana: Krtina.
- Lorimer, D. (ed.), (1998): "The spirit of Science." (povzel Stepančič, I.); <http://lkm.fri.uni-lj.si/xaigor/slo/povzetki/spiritscience.htm>
- Marshall, A. (1978): *People of the Dreamtime*. Melbourne: Hyland House Publishing PTY Limited.
- McTaggart, L. (2002) (2004): *Polje; Po sledi nevidnih sil v vesolju*. Ljubljana: Ara.
- Musek, J. (1997): "Problemi razumevanja C.G. Junga." V: *Dialogi*, let. 33, št. 1-2.
- Peruš, M. (1995): *Vse v enem, eno v vsem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Škamperle, I. (1997): "Anima in animus v Jungovi psihologiji." V: *Dialogi*, let. 33, št. 1-2.
- Sruk, V. (1980): *Filozofsko izrazje in repertorij*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Šterk, K. (1998): *O težavah z mano; Antropologija, lingvistika, psihoanaliza*. Ljubljana: Študentska založba.
- Suša, M. (2002): *Magijska misel, šamanizem in teoretske metamorfoze*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Tošič, M. (2003): *Prerokbe iz Ved*. Ljubljana: Veda, Quest International.
- Trismegist, H. (1960) (2001): *Corpus hermeticum*. Ljubljana, Nova revija (Zbirka Hieron).
- Verene, D. P. (2002): "Coincidence, historical repetition, and self-knowledge: Jung, Vico, and Joyce". V: *Journal of Analytical Psychology*; 47, str. 459-479
- Vezjak, B. (1997): "O simbolih, simbolizmu in simbolizaciji". V: *Dialogi*, let. 33, št. 1-2.
- Zohar, D., Marshall, I. (2000): *Duhovna inteligenca*. Tržič: Učila International.
- Žižek, S. (1985): "Patološki narcis kot družbeno nujna forma subjektivnosti." V: *Družboslovne razprave*, let. II, št. 2, str. 105-141.